51

שלום־עליכם.

180

ארבע כוסות.

1804

פערלאג „פאמיליען־ביבליאטעק"

פערקויף אין בוכהאנדלונג: געזעל. „צענטראל".

1913. וואַרשא

גדרוקט בײַ א. שרויפטגיסער, וואַרשא, סאפאזשינסקא 8.

ВАРШАВА 1913 г.
Типографія Левинъ-Эпштейнъ, Павлиная 38.

אַרבַּע כּוסות.

— ברוך הבא אַ יוד, אַ גאַסט, זיצט, זעצט זיך, פאַריוואָס זיצט איהר ניט?

מיט אַזאַ מין בריייטען ברוך-הבא בעגעגענט אונז, דאָס הייסט מיך מיט'ן טאַטען, אַ טאָג פאַר ערב-פּסח, רב יודעל ווײַנשענקער, אַ בעסעראַבּיער געפאַקט יודעל, מיט רויטע בעקלעך, מיט אַ בייַכל און מיט אַ קאַרק, וואָס נעמט זיך ניט פון אייגענע און ניט פון פרעמדע צרות, נאָר פשוט פון אַ מאַמאָליגע מיט אַ ראָסעל-פליישעל, פערזופט מיט אַ גלעזעל ווײַן... פון מײַן טאַטען האַלט יודעל אײַן עולם ומלואה נאָר פאַר אײַן זאַך — דערפאַר וואָס דער טאַטע איז אַ מבין אויף אַ גלעזעל ווײַן. נאָר צוריקשמועסענדיג, וועלכער יוד איז ניט קײַן מבין אויף אַ גלעזעל ווײַן? ווײַן — דאָס איז דאָך אײַנע פון די דריי זאַכען, וואָס מיר זענען אין דעם די גרעסטע ספעציאַליסטען אין דער וועלט: דאָס ערשטע איז נגינה, דאָס הייסט געזאַנג, דאָס צווייטע איז אַ גלעזעל ווײַן און דאָס דריטע איז בריליאַנטען. אַמאָל אַז איך הויב מיך אָן בערעכענען, פרעג איך זיך אַליין אַ קשיה: מילא אויף די ערשטע צוויי זאַכען, נגינה און אַ גלעזעל ווײַן, איז קײַן חדוש ניט, וואָרום וועלכער יוד האָט פיינט הערען זינגען? וועלכער יוד האָט ניט געהערט קײַן רעכטע בעריהמטע חזנים, וואָס לאָזען זיך הערען אויף דער וועלט, למשל: ירוחם, פּיצי, בעני, בצלאל, ניסי בעלזער, ברוך קאַרלינער, בלומענטאַל, באַכמאַן, פּיני מאָנקאָווסקי וכדומה נאָך אַזעלכע וועלט-חזנים? און טאָמער האָט ער ניט געהערט, האָבען אַנדערע געהערט. וואָס מאַכט דאָס אויס? — מיר פערשטעהען נגינה מיט'ן שכל... נו, און פון ווײַן שמועסט מען ניט; ווײַן טרינקט דאָך יעדער יוד, אפילו דער אָרימסטער, אַלע יאָהר, פּסח צום סדר; ניטאָ

קיין ווין, טרינקט ער ראָזינקעס, טרינקט ער מעד, טרינקט ער באָרשטש, עפּיס מוז ער דאָך טרינקען צו די „ארבע פוסות", ס׳איז דאָך פסח!... וואָס דאַרפט איהר מעהר, נעמט דעם בעסטען שאַמפּאַניער ווין, אָדער גאָר „נסך", וואָס מיר טאָרען איהם ניט טרינקען און ווייסען ניט אפילו, וואָס פּאַר אַ טעם ער האָט, וועלען מיר אייך אויך זאָגען אויף איהם, אויב איהר ווילט, אונזער מבינות על פי סברא... אָדער נעמט דעם ארץ־ישראל־ווין · און רעדט מיט אַ יודען, וועט ער זיך גאָר ניט שעמען און וועט אייך זאָגען גאַנץ אָפענטליך: „הא, וואָס, ארץ־ישראל־ווין? „כרמל"? איך וועל אייך זאָגען דעם אמת, איך אַליין האָב נאָך דעם כרמל־ווין ניט געטרונקען, וויסט איהר פאַרוואָס? ווייל איך האָב מיר אַלע יאָהר אויף ארבע פוסות מיין ווין; איך נעם מיר איין אמתען בענדערער ווימאָראָזיג און מיש איהם צונויף מיט אַ ביסעל „מתוק", בעקומט ער טעם גן־עדן, עס מעג איהם טרינקען דער מלכות... נאָר וועדליג איך האָב געהאָרכט פון מבינים, וואָס האָבען יאָ פערזוכט פונ׳ם „כרמל", פערשטעה איך על פי שכל, אַז דער „כרמל" בעדאַרף זיין ניט קיין שלעכט גלעזעל ווין!"... הפלל מיר פערשטעהען זיך אויף ווין ניט ווינציגער ווי אויף נגינה... נאָר די דריטע זאַך, בריליאַנטען, — דאָס איז מיר תמיד געווען אַ חדוש, און איך פערשטעה ניט עד היום הזה: פון וואַנען האָט זיך ענומען ביי אונז דאָס מבינות אויף בריליאַנטען? וואו האָבען זיך דאָס יודען אַזוי אָנגעקוקט מיט בריליאַנטען? איך וועל אייבּיג ניט פערגעסען די אוירינגלעך, וואָס זענען אונז געבליבען בירושה פון דער עלטער־באָבע, זאָל האָבען אַ ליכטיגען גן־עדן. תהילת, אַז די באָבע עליה השלום איז געשטאָרבען, האָט מען איהרע אוירינגלעך געשאַצט ביי אונז אין מאַזעפּעווקע מי יודע וויפּיעל; מבינים האָבען זיך זאָט ניט געקענט אָנשפּיגלען אָן זייער לויטערקייט, זייער וואַסער מיט זייער שפּיעל. עס האָט זיך געפונען איינער אַ מבין, וואָס האָט גאָר געזאָגט, אַז עין לא ראתה, אַז נאָך אַזאַ פּאָר בריליאַנטען געפינען זיך ניט אין ערגיץ, סיידען אפשר ביי דער ענגלישער מלכה. דערויף האָט זיך אפילו געפונען נאָך איינער, וואָס האָט איהם אויסגעלאַכט, געזאָגט, אַז ביי דער ענגלישער מלכה איז פאַרהאַן, מאָלט אייך, אַ ביסעל גרעסערע בריליאַנטען; האָט איהם יענער אָבער צוריק זעהר גלייך געענטפערט: „בריליאַנטען איז ניט קיין קוילעטשען, וואָס שאַצען זיך נאָך גרויס; דער גאַנצער אַנטיק פון אַ בריליאַנט איז דאָס וואַסער, די לויטערקייט

און די שפיעל זיינע וואָס ער שפּיעלט"... העט שפּעטער אין אַ צייט אַרום, אַז מיר האָבּען געטראָגען די דאָזיגע זעלטענע אויריגלעך פּער-זעצען אָדער פּערקויפּען, האָבּען די בּריליאַנטען מיט אַמאָל פּערלוירען אינגאַנצען זייער ווערט. וואו איז אַהינגעקומען זייער וואַסער, זייער לויטערקייט מיט זייער שפּיעל? די אייגענע מבינים טאַקי האָבּען גע-זאָגט: „ווייס איך וואָס, אַ פּאָר צוויעקעס!"... נאָר אַזוי ווי מיט ארבּע כוסות געהער זיך דאָס ווינציג וואָס אָן, בּכן קעהרען מיר זיך אום צו-ריק צו רבּ יודעל ווייגשענקער.

בּעקומען פון איהם אַוועק בּרייטען ברוך-הבּא, זאָגט איהם דער טאַטע, אַז מיר האָבּען זעהר קיין צייט ניט, עס איז ערב פּסח, און מיר בּעטען איהם, ער זאָל זיך מטריח זיין מיט אונז אין קעלער אַריין, אָבּקלויבּען ווייַן אויף ארבּע כוסות.

— אָך, מיט'ן גרעסטען כבוד! — מאַכט יודעל און נעמט מיט זיך אַ ליכט מיט אַ פּסח'דיג קדוש-גלעזעל און מיר לאָזען זיך אַראָבּ זאַלבּעדריט אין קעלער אַריין.

— אַ שטייגער, וואָס פּאַר אַ מין סאָרט גלעזעל וויין וואָלט איהר אַ בּעלן געווען טרינקען היינטיגען פּסח? טוט יודעל אַ פּרעג און קוקט אויף דער טעלי.

— וואָס פּאַר אַ מין סאָרט גלעזעל, ווייַן זאָל איך ווען? — ענטפּערט איהם דער טאַטע צוריק איבּערגעפּרעגט, — איך וואָלט אַ בּעלן געווען, עס זאָל זיין, פּערשטעהט איהר מיך, דאָס אמתע גלעזעל וויין, דאָס הייסט, עס זאָל זיין אַ גלעזעל ווייַן, וועדליג מיר בּיידע פּערשטעהען, איהר פּערשטעהט?

— איך פּערשטעה, פּאַרוואָס זאָל איך ניט פּערשטעהן? איהר ווילט אַ גלעזעל ווייַן, וואָס זאָל זיין „קפּריסין"!

מיט די ווערטער געהט יודעל אַוועק אין אַ ווינקעלע, בּייגט זיך אָן אין דער פּינסטער און צאַפּט אָן אַ גלעזעל „קפּריסין" און טראָגט דאָס צו דעם טאַטען.

— שלעכטס זאָל איך האָבּען, אויב עמיצער האָט נאָך אפילו פּערזוכט ביי מיר פּונ'ם דאָזיגען ווייַן; אָנו, נעמט איהם אָקאָרשט אויף די ליפּען.

דער טאַטע טוט אַ שאָקעל דאָס גלעזעל הין און צוריק עטליכע מאָל, טראָגט דאָס צו פּריהער צו דער ליכט, נאָכדעם צום מויל, טוט אַ מאַך מיט דער נאָז:

— ניין, רב יודעל, האָט מיר קיין פאַראיבעל ניט, ניט דאָס הייסט ביי מיר „קפריסין"!

— אַהאַ, איך ווייס שוין וואָס איהר מיינט, — מאַכט יודעל און צאַפּט אָן אַ פּריש גלעזעל קפריסין, — נו, וואָס וועט איהר עפּיס זאָגען אויף דעם גלעזעל וויין? קוקט אייך נור צו צו דער מראה זיינע; קרישטאָל!

דער טאַטע פערזוכט אַביסעל „קרישטאָל" און זאָגט זיין מבינות:

— מהיכיתיתי, אוודאי איז דאָס אַ גלעזעל וויין. דער חסרון זיינער איז נאָר דאָס, וואָס ער איז, צווישען אונז רעדענדיג, אַ ביסעל דאָסיג, דאָס הייסט, ער איז ביי אייך געמלאכה'ט, מחילה אונטערגעשמדט. זייט זיך מודה...

— חס ושלום! — זאָגט יודעל און שוועדט זיך, ער זאָל אַזוי האָבען אַ כשר'ן פּסח, ווי דאָס איז אין אמתער, אַ ריינער קאָוועשאַנער ווייַן, חלילה ניט געפּראַווט, טאַקי נעבּיך אַ כשר קינד, אָט אַזוי ווי די מאַמע האָט איהם געהאַט! ס'איז נעבּיך אין אמתער, אַ ריינער „באָרדאָ".

— ע, רב יודעל! — מאַכט צו איהם דער טאַטע, — דאָס טויג דאָך ניט, מיר האָבען דאָך עפּיס געשמועסט, אַז מיר בעדאַרפט איהר וויזען אַ גלעזעל וויין, וואָס זאָל זיין וויין, היינט וואָס דערצעהלט איהר מיר מעשיות באָרדאָ — שמאָרדאָ?

— איין אומגליק מיט די מבינים! — זאָגט יודעל און גיסט אויס דאָס גלעזעל „באָרדאָ" און צאַפּט איהם אָן אין אַנדער גלעזעל וויין שוין פון צוויי פעסלעך מיט אַמאָל און טראָגט דאָס אונטער דעם טאַטען שוין מיט איין אַנדער מינע.

— ווייסט איהר וואָס? זאָגט שוין איהר אַליין, אויב איהר זענט אַ מבין און פערשטעהט אויף וויין; איך וועל שוין שווייגען; איך בין ניטאָ, איין עק!

דער טאַטע בעטראַכט פריהער דאָס גלעזעל אויף דער ליכט, פאַווואָלינקע טראָגט ער דאָס צו צו די ליפּען, זופט אָב אַ ביסעל, און דאָס פנים ווערט ביי איהם איבערגעביטען, די אויגען פרעהליכער.

— יאָ, אָט דאָס איז וויין; דאָס קען מען אָנרופען מיט'ן נאָמען וויין. ווייסט איהר פאַרוואָס? ווייל אין איהם געפינט איהר אַלצדינג, וואָס אַ גלעזעל וויין בעדאַרף האָבען: אי אַ שטאַרקייט, אי אַ מתיקות, אי אַ זויערקייט, מיט איין וואָרט — ס'איז וויין.

— איך זאָל אַזוי האָבען הצלחה בכל אשר אפנה,—זאָגט יודעל און שפרינגט צו צום טאַטען — אַז זינט איך בין אַ ווייַנשענקער, האָב איך נאָך אַזאַ גלעזעל ווייַן ניט געהאַט. און טאָמער מיינט איהר, איך האָב איהם אַ סך? לאָמיך אַזוי האָבען אַ פּרעהליכען יום-טוב, ווי...

— ששאַ, פּאַוואָלי נור! — שלאָגט איהם דער טאַטע איבער אין מיטען — די מעשה דערפון איז אַזוי: ווייַן איז דאָס טאַקי, נאָר ניט אַיי-אַיי-אַיי! גאָרניט, ס'איז ניט מעהר ווי אַ גלעזעל ווייַן. איך האָב אייך, ר' יודעל, געוואָלט בעטען אָט וואָס: איהר זאָלט זיך מטריח זיין מיר אָנצאַפּען אַ גלעזעל ווייַן פון יענעם... פון יענעם... איהר ווייסט שוין פון וואָסערען איך מיין... פונ'ם אמתען ווימאָראָזיג, איהר געדענקט? אַיי איז דאָס געווען אַ ווימאָראָזיג!

יודעל טוט זיך אַ פּאַטש מיט ביידע הענט איבער דער קאָפּאָטע און אַ שמייכעלע דערבייַ:

— אַ ריינער אומגליק מיט די מבינים! געגנוג זיי פערשטעהען אויף ווייַן, האָבען זיי נאָך אַ זכרון אויך און געדענקען דעם טעם פון פּאַראַיאָהרען, פּאַר צוויי יאָהרען און אפילו פון פּאַר דריי יאָהרען!

און יודעל טוט אַ שפּריץ מיט'ן גלעזעל אַרויף און צאַפּט אָן גאָר אַ פּריש גלעזעל ווייַן שוין ניט פון צוויי, נאָר פון איין פּעסעל, טראָגט דאָס צו צום טאַטען שוין גאָר אָהן וועהרטער, נאָר אַ סמאָרע מיט דער נאָז, ווי אייגער רעדט: „אַנו, וואָס וועט איהר עפּיס איצטער זאָגען?" דער טאַטע טוט אַ זופ איין מאָל, נאָך אַ מאָל, און נאָך אַ מאָל, קוקט אַלעמאָל אויפ'ן גלעזעל פון אונטען אַרויף, פּערבייסט די אונטערשטע ליפּ, שאָקעלט מיט'ן קאָפּ, רעדט צו זיך אַליין און צעהלט די וועהרטער:

— אוי!—איז דאָס!—אַ גלעזעל!—ווייַן!!! הערט איהר, ר' יודעל, אָט דאָס איז דער אמתער ווייַן, וואָס מע רופט איהם ווייַן; אָט דעם ווייַן אַז מע טרינקט, פּיהלט מען, אַז מע טרינקט ווייַן, ס'איז, פערשטעהט איהר מיך, אַ פול מויל מיט ווייַן! אויף איהם, זעהט איהר, מעג מען שוין מאַכען בורא-פּרי-הגפן, וואָרום אָט דאָס איז — ווייַן!... זאָגט-זשע מיר, ר' יודעל סערדצע, מה יקר, וואָס קאָסט ער? פון וואַנען שטאַמט ער ומה שמו — ווי אַזוי איז דער אמת'ער נאָמען זיינער?

— ע! מאַכט יודעל מיט אַ געלעכטערל — איהר ווילט טאַקי וויסען אַלצדינג? מע מוז, מע מוז אייך זאָגען דעם אמת, ס'איז עפּיס

אַ תּרוץ? די מעשה דערפון איז אַזוי: דער ווײַן אַליין איז מײַנער איין אײגענער ווימאָראָזיג אַ נומער דרײַצעהן, הייסען הייסט ער שאַ-טאַלאָפּיט און קאָסטען קאָסט ער אַזוי גרויס ווי זעקס קאַרבּען איין עמער, האָט איהר אַ קימא-לן פון פּיער גילדען איין אָקע, איך זאָל אַזוי האָבּען הצלחה בּכּל אשר אפנה, אַז איך דערלייג צו איהם, אויב איך לײַז איהם אפילו פּינף גילדען די אָקע, פערגעסט נישט וויפּיעל דאָ איז פאַרהאַן פּחת! אַ קלייניגקייט ווימאָראָזיג! פאָלגט מיך און מאַכט נישט קיין שהיות, הייסט אײַך אָנצאַפּען אַ צווײַ פּלאַש פּונ׳ם דאָזיגען ווימאָראָזיג און צווײַ פּלאַש פון בּענדערער „מאַרגאָ", וואָס איך האָב איך פּריהער בּעוויזען, און נאָך אַ איין פּלאַש הייסט איך געבּען פאַר די ווײַבּער פונ׳ם אמתען „זמירער", וואָס איהר נעמט בּיי מיר אַלע יאָהר, וועט איהר וויסען, אַז איהר האָט מיט גאָטס הילף וויין אויף ארבּע כּוסות, און דערלעבּט איבּער אַ יאָהר מיט אייער ווײַב און מיט אייערע קינדער, איהר זאָלט זיין אַ גרויסער גביר און טרינקען אַלע פּסח נישט קיין ערגערען ווײַן... יענקעל! הער נאָר, דו, וואו ביזט דו ערגיץ, אין אַלדי שוואַרצע יאָהר!

צוליב דעם דאָזיגען אויסרוף בּעווייזט זיך, איך ווייס נישט פון וואַנען, עפּיס אַ מאָדנער נפש, אַ געזונטער, אַ שוואַרצער בּחור אין אַ וואַטאָווע שטאַרק פערסמאָלצעווטע קאַפּאָטע, אונטערגעבּונדען מיט אַ אַ שטריקעל, מיט אַ פּאָר גרויסע, מוראַ׳דיג-גרויסע שטיוול, דאָס פּנים איז בּיי איהם ווי פּעראומערט, פערשלאָפּען, קוקט ניט אין די אויגען, רעדט הייזעריג ווי פונ׳ם שלאָף:

— הא? וואָס? מיך רופט איהר?

— וואו בּיזט דו געווען און וואָס האָסט דו געטון?

— ווער? איך? גאָרנישט. בּין געווען בּיי די ראָזינקעס, גע-מאַכט „מאַלאַגאַ".

— הער נאָר דו, יענקוץ, וואָס איך זאָג דיר: נעם שוועבּנק דורך עטליכע פּלעשער און צאַפּ זיי אָן צווייי ווימאָראָזיג שאַטאַלאָפּיט פונ׳ם פּעסעל נומער 13 און צווייי מאַרגאָ פונ׳ם זיסליכען נומער 8 און איין פּלאַש ווײַן וועסטו זיי אָנצאַפּען פונ׳ם זמירער נומער 1! שטעה, האָב צייט. וואָס חאַפּט דיך אַזוי דער רוח?... געדענק-זשע, יענקוץ, ווימאָראָזיג שאַטאַלאָפּיט נומער 8, מאַרגאָ נומער 13, מײַן איך מאַרגאָ נומער 13, טפּו, שאַטאַלאָפּיט נומער 13, מאַרגאָ נומער 8 און זמירער נומער 1 פונ׳ם בּעסערן. גיך, ריהר זיך ווי אַ בּלייען פייגעלע!

יענקעל געהט אַוועק אַ שלעפעריגער צאַפּען ווײַן ערגיץ ווייט, באָבֿרעט זיך דאָרטען אין דער פינסטער און קומט צוגעהן אין עטליכֿע מינוט אַרום מיט די אָנגעגאָסענע פלעשער, שלעפּט איינציגווייז פון קעשענע פּראָבֿקעס, קייט זיי געשמאַק מיט זיינע גרויסע געזונטע צייהן אַזוי לאַנג, ביז זיי מוזען אַריין, און יודעל ווייַנשענקער האַלט דער-ווייל מיט'ן טאַטען אַ שמועס אַלץ וועגען ווײַן.

— זאָגט נאָר, רב יודעל סערדצע, ווי אַזוי איז בײַ אײַך אַרויס הײַנטיגס יאָהר דער ראָזינקעס-ווײַן?

— די צמוקים? איין חריפות אין דער וועלט, — זאָגט יודעל — בעסער פונ'ם בעסטען אונגערשען ווײַן! אַ כּפּרה טאָקיי, אַ כּפּרה שאַמפּאַניער, אַ כּפּרה זייער פּאָרטווײַן, זייער פּראַנצווײַן מיט אַלע זייערע ווייַנען!

פּאַראַיאָהרען — זאָגט דער טאַטע — איז אייער ראָזינקעס-ווײַן גע-וואָרן, איהר זאָלט מיר מוחל זיין, נישט אין בעסטען.

— דהיינו מיט וואָס? — מאַכט יודעל ווי דערשראָקען.

— דהיינו — זאָגט דער טאַטע גלאַסען — מע האָט איהם ניט געקענט נעמען אין מויל אַריין. ס'איז געוואָרן, מחילה, בּאָרשט, ניט קיין ווײַן.

— וואָס רעדט איהר? איך זאָל אַזוי האָבּען אַלדאָס גוטס, ווי דער עולם האָט געלעקט פון איהם די פינגער, מע האָט זיך גאָר ניט געקענט אָבּלויבּען פון איהם, סע איז ניט געבּליבּען פון איהם אויף די אַנדערע טעג פסח, איהר זאָלט זאָגען, אַ לעק.

— און איך זאָג אַייך, — מאַכט דער טאַטע גאַנץ גלאַסען — אַז ער איז געוואָרן, איהר זאָלט מיר מוחל זיין, אַ בייזער חלשות; פון אויבּען האָט ער געהאַפּט אַ שעמעל, אַ טעם האָט ער געהאַט פון גע-קאָכֿטע בּאַרליך און האָט זיך נאָכֿגעגעבּען מיט עפּיס אַ מין געריך, פון... פון... אוגערקעס.

— ניט אַנדערש, — זאָגט יודעל און צונעמט די הענד — אַז איהר האָט איהם געהאַלטען ערגיץ אין דער וואַרים, אָדער די פלעשליך זענען ניט געוואָרן גוט פערפּראָבּקעוועט.

— ניין! איהר האָט אַ טעות, רב יודעל; די פלעשלעך זענען דוקא געוואָרן פערפּראָבּקעוועט ווי אַלעמאָל, און געהאַלטען האָבּ איך איהם דוקא אין אַ קיהל אָרט ווי אַלעמאָל, נאָר מיט איהם האָט זיך אַפּנים איין אַנדער מעשה געטראָפּען: די ראָזינקעס האָבּען בּיי אייך

אין קעלער אַפּנים ניט רעכט אויסגעשפּיעלט, האָבּען זיי זיך צושפּיעלט ביי מיר אין די פּלעשלעך, האָט דער ווירן געחאַפּט אַ פּאַסקודנע זויער-קייט און איז געוואָרען הויוועגדיג, דאָס קינד נעבּעך (דער טאַטע בּע-ווייזט אויף מיר) האָט געהאַט צו טון מיט מאָגען, ניט היינט געדאַכט, פון נאָכ'ן ערשטען סדר כּמעט ביז שבועות — דערפאַר האָבּ איך הייג-טיגס יאָהר מורא זיך צוריהרען צו אייערע „צמוקים".

מערקווירדיג! איך אַליין האָבּ גאָר פערגעסען די גאַנצע מעשה. נאָר אַז דער טאַטע האָט זי פּלוצים אויפגעמישט, האָבּ איך מיך דער-מאָנט, ווי אַזוי איך האָבּ מיך פאַראַיאָהרען צוגעחאַפּט צו די ארבּע כּוסות, אויסגעזויגען זיי ביז'ן דנאָ, און אַז איך בין אויפגעשטאַנען פונ'ם סדר, האָט זיך מיר געדרעהט די סטעלי, און דער טיש מיט די כּוסות מיט אַלעס מיט אַנאַנדער האָבּען געחאַפּט אַ טענצעל, קוים וואָס איך האָבּ מיך געהאַלטען אויף די פּיס. און נאָכדעם, נאָכדעם געדענק איך ווי דורכ'ן שלאָף: אַ בּעטעל ... איך ליג ... די מאַמע האַלט מיך ביים שטערן און שעלט עמיצען, איך ווייס ניט וועמען: „ניט געדאַכט זאָל ער ווערען מיט זיינע ראָזינקעס און מיט זיין ווין! סם המות! אַוועקגעסמ'ט דאָס קינד!"....

— האָט אַ גוטען יום-טוב! געזעגענען מיר זיך אָבּ מיט יודעל וויינשענקער, ווינשעווען זיך איינס דאָס אַנדערע עטליכע מאָל „אַ כשר'ן פּסח", און מיר גענען אַהיים מיט'ן ווין אויף ארבּע כּוסות לעבּעדיג, פרעהליך. דער טאַטע איז פרעהליך, וואָס ער האָט בּעצייטענס איינגע-האַנדעלט ווין אויף ארבּע כּוסות, פערשפּאָרען מאָרגען שטופען זיך צווישען גאַנצען עולם אין דער הושטשע, און איך בין גלאַט פרעה-ליך, וואָרום ווער איז צו מיר גלייך? אָט-אָט נאָך איין טאָג קומט דער „ליעבּער פּעטער פּסח", אין חדר דאַרף מען שוין ניט גענען, אין דער היים ווארטען שוין אויף מיר די נייע מלבּושים'לעך, מיט די נייע סקריפּענדיגע שטיוועלעך, מיט דעם נייעם גלאַנצעדיג קאַשקעטעל. גע-קומען אַהיים מיט די ארבּע כּוסות, זוכט אָבּ דער טאַטע אַ קיהל אָרט, אַ פּסח'דיגס, אַ כשר'ס אויף אַוועקצושטעלען דעם ווין. ער פּאָרעט זיך און ציטערט איבּער איהם, ווי עפּיס איבּער אַ טייער, ציטעריג קינד; ער זאָגט אונז אָן אַלעמען, מיר זאָלען, חס ושלום ניט צוריהרען זיך צום ווין מיט אונזערע חמצ'דיגע הענט; מיר זאָלען אפילו גאָר ניט קוקען אין יענעם ווינקעל אַריין! שפּעטער, נאָכ'ן „בּודק חמץ" זיין, לייג-גען מיר זיך שלאָפען (די לעצטע חמצ'דיגע נאַכט!) און עס פלאָג-

טעט זיך מיר אַ גאַנצע נאַכט משונה-מאָדנע נאַרישע חלומות. עס חלומט זיך, מיר אַז יודעל ווײַנשענקער טראָגט אויף זיך מײַנע נײַע מלבושים-לעך מיט מײַן קאַשקעטעל. „ס׳איז מײַן קאַשקעטעל!" שרײַ איך צו איהם — „מע האָט דאָס מיר ערשט נעכטן געקויפט אויף פּסח!..." און דער געזונדער בחור זיינער האָט זיך צוגעחאַפּט צו אונזערע ארבע כוסות, שטעהט אויסגעבויגען צוריק מיט אַין איבערגעקערטע פּלאַש ווײַן איבערן מויל אַרײַן; דער ווײַן בול-בול-בול און ער זשליאַקעט... „פּערפּאַלען די ארבע כוסות! חמצ׳דיג געמאַכט, חמצ׳דיג!..." שרײַ איך און חאַפּ מיך אויף אַ פּערצאַפּעלטער פּונ׳ם שלאָף און איך דאַנק גאָט, וואָס ס׳איז נאָר אַ חלום...

* * *

קוים דערלעבט די מינוט, די רגע — אָט-אָט נאָך צוויי שעה — נאָך דריי שעה איז שוין פּסח; אומעטום איז ריין, אומעטום פּסח׳דיג.

דער אויוון איז אויסגעגליהט. דער טיש איז איבערגעדעקט. די מצות טרישטשען. עס לאָזט זיך הערען אַ געשמאַקער ריח פון גענזענשמאַלץ, עס שמעקט מיט לאַטקעס, מיט פּסח׳דיגע לאַטקעס. די „ארבע כוסות" שטעהען שוין אָבגעדעקט פּראַנק און פּריי, מע מעג שוין קוקען אויף זיי... דער טאַטע איז נאָך אַ ביסעל פּערנומען, ער מאַכט חרוסת, נאָך איך.... איך בין שוין פּאַרטיג! ווי איין אמתער פּרינץ, ווי אַ „בן-מלך" האָב איך מיך אָנגעטון פון קאָפּ ביז פוס אין גאָלע נייעם, גאָלע טשאַקענדיגס, קנאַקענדיגס, סקריפּענדיגס. איך ווייס ניט, וואָס איך זאָל טון: זיצען — איין עבירה, דאָס קאַפּאָטקעלע ווערט צו-קנייטשט; געהן — דער גלאַנץ פון די פּאָדעשוועס ווערט אָבגעריבען; שטעהן — וועט מען ניט הערען, ווי די שטיוועל סקריפּען... איך שווענ, איך האַלט מיך פון אויבען, אין דער לופטען. איין חסרון נאָר, וואָס איבער דער בלאָטע, איבער דער געוויסער מאַזעפּעווקער זומפּיגער בלאָטע, קען מען מיט די נייע שטיוועלעך אין שוהל אַרײַן ניט אַריבערגעהן בשום אופן. מע מוז אָנטון די אַלטע, די חמצ׳דיגע שטיוועלעך, פּערשטערט!... אין שוהל איז ריין, אין שוהל איז ליכטיג, אין שוהל איז יום-טוב׳דיג, אין שוהל איז פּרעהליך; אַלע הענגלייכטער מיט אַלע העסעס זענען אויסגעריבען, גלאַנצען, און די ליכט ברענען.

יודען אַלע אויסגעצוואָגען, אָנגעטון יום-טוב׳דיג, דאָוונען געשמאַק, און מיר, חדר-יונגלעך, קונדסים, בעטראַכטען אייגס דאָס אַנדערע, וועמעס קאַפאָטקעלע איז לענגער און וועמעס קירצער, וועמעס קאַש-קעטעל איז שענער און גלאַנצט מעהרער. איין חסרון נאָר, די נייע שטיוועלעך זענען געבליבען אין דער היים—פערשטערט! און וואָר איז שולדיג? די בלאָטע, אונזער מאַזעפעווקער בלאָטע... נאָר גאָרניט, אַלצדינג איז איין איבערגעקומענע זאַך... איבערגעקומען די בלאָטע און געקומען אַהיים, טו איך אָן צוריק די נייע גלאַנצענדיגע סקרי-פענדיגע שטיוועלעך, וואָרום די בלאָטע איז ביי אונז נאָר אין דרוי-סען... אינווייניג אין דער היים, אין שטוב, איז ביי אונז ריין און שען און ציכטיג, מחיה-נפשות! עס שמעריט, עס זינגט פון ריינ-קייט. דער וויין מיט די ארבע-כוסות שטעהען שוין אויפ׳ן טיש, עס גלאַנצט, עס שמעריט, עס פינקעלט אין די אויגען; די מצות מיט דער קערה מיט׳ן גאַנצען „סדר" זענען גרייט. דער טאַטע דער „מלך" אין אַ ווייסען קיטעל—אויבענאָן אויף דער היסב-בעט, ביי דער רעכ-טער האַנד—די מאַמע די „מלכה" אָנגעטאָן אין זיידענס, און איך, זייער „פרינץ", ביי דער זייט, שטעה אויף און פרעג דעם טאַטען אויף אויסווייניג די „פיער קשות" און לאָז אויס גייציג, מיט׳ן קנאַק און מיט אַ נגון פון דער גמרא: „האָב איך דיך, טאַטע, געפרעגט אַלע פיער קשיות, היינט ענטפער מיר אַ תירוץ, און טאָמער וועסט דו מיר ניט ענטפערן קיין תירוץ, וועל איך זיך אַליין ענטפערן אַ תירוץ: עבדים היינו לפרעה במצרים!..." הויבען מיר אָן צו זינגען אויף אַ קול, שרייען איבער אייגס דאָס אַנדערע, און איך פערלויף אַלעמאָל אויף צופריהער, ווי אַלאָשעקעל, צו בעווייזען דעם טאַטען, אַז איך האָב גוט אויסגעלערנט די הגדה, ווי אַ וואַסער: „עבדים היינו לפרעה במצרים—קנעכט זענען מיר געווען צו פרעה׳ן אין מצרים, האָט אונז גאָט אַרויסגעצויגען פון דאָרטען מיט גרויס וואונדער..." און מיר דער-צעהלען איינער דעם אַנדערן שענע מעשיות: די מעשה פון רבי אליעזר מיט ר׳ יהושע מיט רבי אלעזר בן עזריה מיט רבי עקיבא מיט רב טרפון, וואָס זענען געזעסען אַ גאַנצע נאַכט און האָבען דערצעהלט פון יציאת מצרים... און מיר רעכענען אויס די פיער זיהן פון דער הגדה: אחד הכם—איינער אַ קלוגער, ואחד רשע—איינער אַ שלעכטער, ואחד תם—איינער אַ נאַר, ואחד שאינו יודע לשאול, דאָס הייסט מחילה גאָר אַ בהמה, וואָרום יענע דריי פרעגען חאָטש איטליכער איין אַנדער קשיה,

און דער זיצט, ווי אַ ליימענער גולם, משטיינסגעזאָגט, גאָר ניט זיין עסק, וואָס מע האָט אונז אַמאָל געמוטשעט אין מצרים, פערביטערט אונזער לעבען; מיר האָבען געקנעטען ליים, געמאַכט ציגעל, געבויט פתום מיט רעמסס, און פרעה האָט אַרויסגעגעבען אויף אונז אַלעמאָל נייע גזירות... ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא—וועז גאָט ברוך הוא זאָל אונז ניט געווען בעצייטענס אַרויסציהען פון מצרים, וואָלטען מיר פער-בליבען אייביגע קנעכט, אייביגע שקלאַוועז—מיר און אונזערע קינדער און אונזערע קינדס-קינדער; דערפאַר איז אַ מצוה, מע זאָל אַלע יאָהר אָפּערעכטען דעם סדר און דערצעהלען אונזערע קינדער די גרויסע וואונ-דער פון יציאת מצרים.

פאַרהאַן אַסך ביי אונז היינט אַזעלכע „שאינו יודע לשאול״ צווישען אונזערע היינטיגע קינדער, וואָס זיצען ביים סדר ווי די ליי-מענע גולמ׳ס, זעהען ווי דער טאַטע „מאַכט זיך נאַריש״, עסט חריין טרוקענעם מיט חרוסת, וואָס האָט נישט קיין שום טעם, און זאָגט עפּיס פון אַסדור אונטער דער נאָז, שעמט זיך פאַר דער „באָבע״... נאָר וואָס זענען שולדיג נעבען אַזעלכע קינדער „שאינו יודע לשאול״, אַז מע האָט מיט זיי פּאָרט ניט געלערנט אין גימנאַזיע די יודישע היסטאָריע? די „באָבע״ האָט זיי ניט דערצעהלט די שענע מעשה פון יציאת מצרים, קיינער האָט זיי ניט אויפגעקלערט, וואָס בעדיי-טען די דאָזיגע „טרוקענע״ מצות, דער דאָזיגער „ביטערער״ חריין מיט׳ן חרוסת און די אַלע איבעריגע יודישע מנהגים און פּסח׳דיגע מאכלים... די פּסח׳דיגע מאכלים? מהיכא תיתי, וועט זאָגט זיך אָב פון קניידלעך, לאַטקעס, טייגעלעכצען און פאַלירטשיקעס? אַ פּסח׳דיגער באָרשט אַ גוטער מיט מצה, אָדער מצה, צוגעפּרישט מיט אייער, איז אויך ניט שלעכט. „פּסח—זאָגען היינטיגע קינדער—סלאַווני פּראַזדניק, בודיעם קושאַט חרעמזלעך אי פּיט טלאַדקאָיע ווינאָ״... *) נאָר קיינער פון זיי ווייסט ניט די טייטש פון די ווערטער „עבדים היינו—קנעכט זענען מיר געווען און קנעכט זענען מיר געבליבען...״ קיינער פון זיי ווייסט ניט דעם טעם פון די ווערטער „זמן חרותנו—די צייט פון אונזער בע-פרייט ווערען!...״ נאָר איך קאָהר מיך אום צוריק צו דער הגדה, ווי

*) פּסח איז אַ גוטער יום-טוב, מיר וועלען עסען חרעמזלעך און טרינקען זיסען ווין.

אַזוי איך מיט'ן טאַטען דערצעהלען אַ מעשה פון אונזער עלטער־עלטער־זיידען תרח און פון אברהם אבינו און פון יצחק מיט זיינע צוויי זיהן יעקב און עשו, און פאַרבייגעהענדיג דערמאַנען מיר אונזער פעטער לבן־הארמי, וואָס איז געווען טויזענדער מאָל ערגער פון פרעה'ן, וואָרום פרעה האָט אַרויסגעגעבען אַ גזירה נאָר אויף די זכרים אַליין, און לבן האָט געוואָלט אומברענגען דאָס יודישקייט אינגאַנצען, עוקר מן השורש זיין... און נאָכדעם קומען מיר צו דער געשיכטע, ווי אַזוי פרעה האָט זיך מיט אונז גערעכענט, זיך געבאָדען אין בלוט פון יודישע קינדער.... „ונצעק" — האָבען מיר געמאַכט אַ ויצעקו, געשריגען צום רבונו של עולם (דאָ הויבען מיר ביידע אָן צו שרייען אויף אַ קול), ער זאָל זיך אָננעהמען אונזער קריוודע, און גאָט האָט צוגעהערט אונזער געבעט; ער האָט געשיקט משה מיט אהרן'ען צו פרעה'ן, ער זאָל אַרויסלאָזען די יודען פון מצרים, האָט דאָך מסתמא פרעה ניט געוואָלט הערען, האָט איהם גאָט געשטראָפט מיט צעהן מכות: „דם... צפרדע..." ביי יעדער מכה שטעלען מיר זיך אַב און גיסען אָב צו ביסלעך ווייַן פון אונזערע כוסות; נאָכדעם גיסען מיר אָן צוריק די כוסות פול און זאָגען ווייטער; מיר ציהען אונטער אַרעכענונג אינאייגעם מיט רבי יוסי הגלילי פון די אַלע מכות, וואָס פרעה איז מיט זיי געשלאָגען געוואָרען; עס קומט אויס אַ סך מעהר פון צעהן מכות: „אין מצרים, קומט אויס נאָך עקיבא'ס חשבון, האָט פרעה געחאַפט פופציג מכות און אויפ'ן ים צוויי־הונדערט־און־פופציג מכות, האָבען מיר, הייסט דאָס, אַקימא לן פון דריי הונדערט מכות" — אַ מצוה אויף איהם, טראַכט איך מיר, לאָז ער וויסען, אַז מיט אַ יודען טאָר מען זיך ניט אָנהויבען, וואָרום ביי יודען קען וועלען פון איין מכה אַ סך מכות!... שפעטער, אַז מיר זאָגען אָב דעם „לפכך" און עס קומט צו „הלל", פערשטעלט זיך דער טאַטע פאַר אַ חזן און איך פאַר אַ זינגערל; ער פערקאַטשעט זיך אויפ'ן חזנישען שטייגער, און איך העלף איהם אונטער ווי אַ משורר'ל, און די מאַמע קוועלט פון אונז ביידען, ביז עס קומט צום „הריני מוכן ומזומן — איך בין אָנגעבריים צו מקיים זיין די מצוה פונ'ם צווייטען כוס פון די ארבע כוסות", צושאָקעל איך מיך, ווי איין אַלטער, מאַך די ברכה און קעהר איבער דאָס גלעזעל מיט'ן דנאָ אַרויף און זופ אויס ביז'ן לעצטען טראָפען. די מאַמע קוקט און מאַכט צו מיר מיט'ן פינגער, ווי אייגער רעדט: „געדענק, דו קונדס, זאָלסט ניט האָבען חלילה דעם אייגענעם פסק, וואָס פאַראַיאָהרען".. איך הער דאָס אָבער ווי דעם

פאַראַיאָדריגען שניי, פאַראַיאָהרען איז געווען עפּיס אַנדערש און הייַנט איז עפּיס אַנדערש! — שפּעטער, נאָך דער בריַיטער וועטשערע, נאָכ'ן „אפּיקומן", נאָכ'ן בענטשען, צושאָקעל איך מיך ווידעראַמאָל און זאָג: „הריני מוכן ומזומן — איך בין אָנגעבריַיט מקיים זיין די מצוה פונם דריטען כוס פון די ארבע כוסות", און קעהר איבער דאָס גלעזעל ווידער מיט'ן דנאָ אַרויף, און איך פיהל, ווי עס דרעהט זיך מיר דאָס קעפּעל; פונדעסטוועגען בין איך נאָך בייַ אַלע געדאַנקען; איך גיס אָן דעם פיערטען כוס פון די ארבע כוסות, איך זאָג מיט'ן טאַטען דעם „שפּוך חמתך" שטעהענדיג און חאַפּ אַ קוק אויף דער טיר, טאָמער וועל איך דערזעהן, ווי עס קומט אַריין אליהו הנביא און טרינקט אָב פון „אליהו הנביא'ס כוס"... נאָכדעם זעצען מיר זיך ווידער אַני-דער און מיר זאָגען די אַלע איבעריגע שטיק פון דער הגדה, אַ גאַנצען סטעפּ: „הודו", און „נשמת", און „ויהי בחצי הלילה"; איך העלף דעם טאַטען זינגען דעם „לך ולך, לך כי לך, לך אף לך כי לו נאה כי לו יאה" — און לאָז אויס אויף אַ קול:

לשנה הבאה בירושלים!

דאָ דערפיהל איך, אַז אין קאָפּ איז מיר עפּיס וואַרימליך, די בעקלעך פלאַמען מיר, פאַר די אויגען שטעהט מיר עפּיס ווי אַ רויך, אויפ'ן האַרצען איז מיר שטאַרק אויפגעלעגט, לוסטיג פרעהליך, עס טראָגט מיך אין דער לופטען: ס'איז מיר גוט און גענוג. איך זאָל זיך ניט שעמען, וואָלט איך נאָר געגאַנגען טאַנצען... די מאַמע קוקט אויף מיר און לאַכט, זי ווערט צוגאַנגען פאַר געלעכטער. טאָמער ווייסט איהר, וואָס איז דער געלעכטער? איך פערשטעה ניט, וואָס זי לאַכט... איך ווייס ניט, איך גדענק ניט בשום אופן, צי איך האָב געטרונקען דעם „כוס רביעי," — דאָס פיערטע גלעזעל פון די „ארבע כוסות" — צי ניין?... איך קען מיך בשום אופן ניט דערמאַנען, צי איך האָב געהאָלפען דעם טאַטען זינגען „חד גדיא", צי איך בין שוין דערמאָלט געשלאָפען מיט דעם זיסען גליקליכען קינדערשען שלאָף? איין זאַך גדענק איך נאָר, אַז מיר איז דעמאָלט געווען גוט, איך בין דערמאָלט געווען אייגנער אַ גליקליכער, און גאָט ווייסט, גאָט ווייסט, אויב אונזערע היינטיגע קינדער קענען זיך גאָר פיהלען אַזוי באמת יום-טוב'-דיג אום יום-טוב, פסח'דיג אום פסח. אונזערע היינטיגע קינדער האָבען ניט קיין „קאַפּאָטקעלעך" מיט קיין „קאַשקעטלעך", זיי טראָגען שוין „מונדירלעך" און האָבען שוין „קנעפּלעך", נאָר זיי ווייסען ניט

דעם אמתען טעם מיט'ן אמתען פערגעניגען פון „ארבע פוסות", דערפאַר וויסען זיי אָבער דעם אמתען טעם מיט'ן אמתען פערגעניגען פון „פרָ-צענטען" אין די גימנאַזיעס ... זיי וויסען ניט די טייטש פון די ווערטער „חד גדיא" — אַ קליין ציגעלע ... דערפאַר וויסען זיי דעם פשט פון די ווערטער: „מאַליענקי זשידיאָנאָק", אָדער „מאַליוטקי זשי-דעק", דאָס הייסט אַ קליין יודעלע ... און נאָך און נאָך אַ סך זאַכען וויסען אונזערע היינטיגע קינדער, וואָס הלואי וואָלטען זיי דאָס בע-סער ניט וויסען! נאָר מחמת ס'איז ערב פסח, וויל איך ניט אָנוואַר-פען אויף אייך קיין מרה-שחורה, איך וויל אַייך ניט פערשטערען דעם יום-טוב מיט זייטיגע מחשבות, מיט טרויעריגע געדאַנקען, און לאָז אויס מיין פעליעטאָן מיט די ווערטער פון דער הגדה:

לשנה הבאה בירושלים!
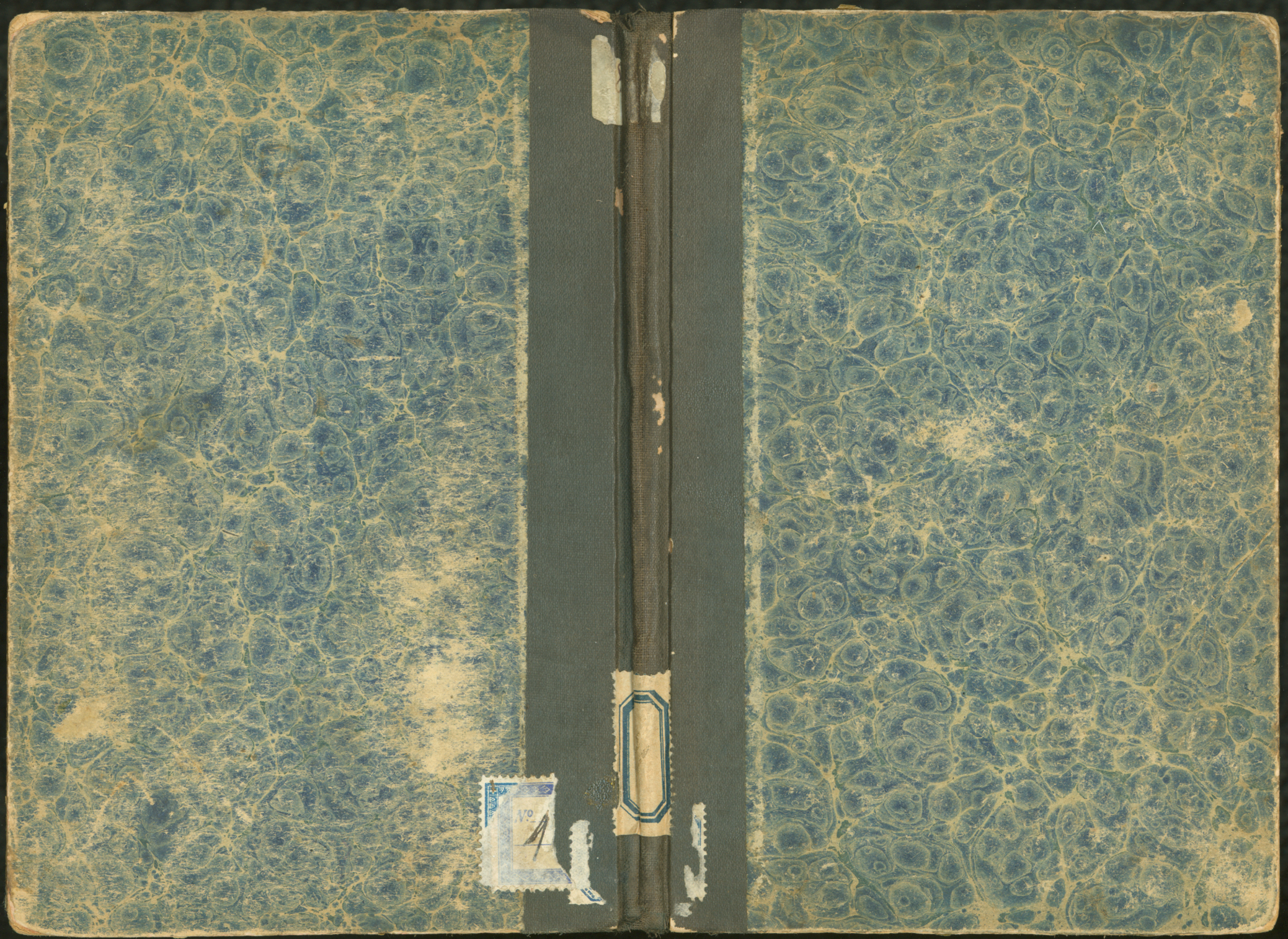
— — — — — — — — — — — — — — — —